

سند تازه واتیکان درباره فمینیسم

گفت و گو با ماری شیوا ناندن در خصوص نامه پاپ به اسقف های جهان

ترجمه: محمد زارع

واتیکان، مرکز کلیسای کاتولیک جهان، چندی پیش سندی را منتشر کرد که دیدگاه های این نهاد عالی دینی را در خصوص فمینیسم و شأن زنان در برداشت. این سند رسمی که در قالب نامه پاپ ژان پل دوم به اسقف های کاتولیک جهان منتشر شد، حاوی انتقادات تندی به اخلاق جنسی در روزگار ما بود. درباره ماهیت و محتوای این سند تازه، گفت و گویی با ماری شیواناندن* عرضه می شود که از موضع پذیرش، سند واتیکان را گره گشای پاره ای معضلات اخلاقی جهان معاصر به شمار می آورد.

لحظه ای که تنهاست. از آغاز، او نه تنها به عنوان یک شخص تنها، جلوه خلوند است، بلکه همچنین و اساساً ظهور و تجلی ای از ارتباط الهی انسان ها بوده است. تنها خداوند "مطلق" است، مرد "مطلق" نیست و هر دوی زن و مرد به تنهایی می توانند با خلوند ارتباط و مروده داشته باشند برخلاف برخی تفسیرهای سنتی از کتاب مقدس که می گفتند زن نمی تواند با خلوند ارتباط داشته باشد مگر از طریق شوهرش. زن در هر حال، به طور مساوی با مرد یک شخص است. "دیگر بودن زن و مرد برای ارتباط است نه جدایی. مرد، هرگز نمی تواند تنها بماند، وجود مرد همواره مسبوق و دال بر وجود زن است.

ارتباط زنان و مردان همواره باید در چارچوبی باشد که پاپ آن را هرمنوتیک محبت و بخشش می نامد. از طریق مهر، رحمت و معصومیت آغازین بود که حضرت آدم و حوا به هم رسیدند، آدم، حوا را با تمام حقیقت زنانگی اش می یابد و حوا هم آدم را با تمام حقیقت مردانگی اش می بیند. آن دو توانستند یکدیگر را مطابق نظر و نگاه خداوند ببینند.

ما نمی توانیم به معصومیت و بی گناهی آغازین برگردیم، غلبه بر نفس اماره و شهوات که می تواند مسیر روابط سالم زن و مرد را آسان کند، تنها از طریق کوشش و مجاهدت و همچنین کشش و بخشش حاصل می شود، اما ازدواج به منزله یک مراسم دینی می تواند اتحاد تمام و کامل مسیح با کلیسا را متجلی کند و دوشیزگی و باکره بودن را به عنوان یک شیوه ممتاز جدید در پادشاهی، نشان دهد. در چنین یافت و زمینه ای است که کلیسا موضوع "پیشرفت درست و اصیل زن" را اعلام می کند.

لوازم مؤلفه های این همکاری فعالانه چیست و چگونه می توان آن را در خانواده، محل کار و جامعه عملی کرد؟

اگر این عقاید نادرست در حوزه جنسیت زن مطرح شده، باید راحل آنها را هم در همین باره جست و جو کرد. بخشنامه "حیات انسان" پاپ پل ششم- که واقعاً اختلاف و تعارض را نشان می دهد- سنگ بنای

غربی حتی به نهادهای کاتولیکی نیز سرایت کرده است. آن گونه که سند خاطر نشان می کند، برخی محققان فمینیست کتاب مقدس می کوشند، کتاب مقدس را طوری تفسیر کنند که موافق آزادی زنان باشد. آنان در تلاشند با آیتی از کتاب مقدس که مردسالارانه و سرکوبگرانه تشخیص می دهند، مخالفت ورزند، از این طریق که هر آنچه مطابق با دریافت آنان از شأن و منزلت زن نباشد، کلام خلوند نمی دانند. مثلاً تفسیرهای فیلیس بیرد و فیلیس تریبل از بخش های مربوط به خلقت کتاب مقدس نشان می دهد که آنها دعا برای برکت و وفور نعمت را صرفاً با طبیعت جسمانی و حیوانی ما و نقش حاکمیت انسان در زمین ربط و پیوند داده اند. نتیجه چنین تفسیرهایی، تضعیف شدید فهم و دریافت ما از طبیعت زن و مرد و ارتباط این دو است.

مفهوم کلیسایی پیشرفت درست و اصیل زنان، به چه معناست؟

سند، پاسخ کلیسا را به عنوان "همکاری فعالانه" معرفی می کند و در واقع، چکیده زیبایی از الهیات زیستی ژان پل دوم است که وی از سال ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۴، برای هیئتی از شنوندگان حاضر در روزهای چهارشنبه، در مورد طرح خلوند برای زن و مرد و ارتباط آن دو، بیان کرده است. سیمون دوبوار گفته است که نسبت به مرد به عنوان "فاعل" (Subject)، زن همواره به منزله "دیگری" تعریف شده است. زن به منزل دیگری و "ابژه" برای "سوزبه"، شأن کمتر و پایین تری دارد. به نظر ژان پل دوم هم زن به منزله "دیگری" است اما او به هیچ وجه کمتر و پایین تر از مرد نیست. هر دوی زن و مرد "سوزبه" اند به این معنا که هر دو در طرح و تصویر خداوند به عنوان دو شخص کاملاً خودآگاه و خودمختار لحاظ شده اند.

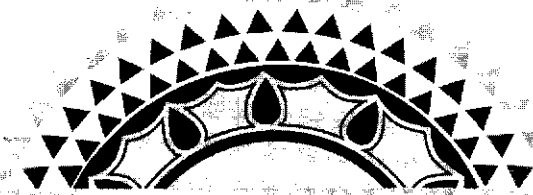
فقط از لحاظ جسمانی، ظهور زن متفاوت با مرد است. به علاوه، هیچ کدام از زن و مرد به تنهایی نمی توانند چهره خداوندی را آشکار کنند بلکه با هم و در ارتباط با هم دیگر است که می توانند تصویر کاملی از تثلیث نمایش دهند. در جلسه چهاردهم نوامبر ۱۹۷۹، ژان پل دوم گفت: "انسان جلوه و تجلی خداوند است اما بیشتر در لحظه ای که با دیگری مرتبط است تا در

نامه پاپ به اسقف های کلیسا درباره همکاری زنان و مردان در کلیسای کاتولیک و در سراسر جهان، با این جمله آغاز می شود که "امروزه کلیسا طرف خطاب برخی جریان های اندیشه است که اغلب مخالف پیشرفت صحیح و اصیل زنان اند. این جریان های اندیشه کدام جریان ها هستند؟"

اساساً این جریان های اندیشه با ظهور فمینیسم افراطی مرتبطند. فمینیست ها این موضوع را که زنان در حمل کردن، پرورش و نگهداری بچه آسیب پذیر و ضعیفانند، به منزله یک محرک تقریباً اجتناب ناپذیر برای سلطه و سرکوب از سوی مردان می بینند. برای غلبه بر این سلطه، زنان باید به هر قیمتی شده، بدن هایشان را تحت اختیار و نظارت خود داشته باشند تا در خانواده و دیگر حوزه های جامعه با مردان هم سطح و برابر باشند. چنین نگرشی، دشمن زنان و مردان، هر دو، است و بنابر متن سند واتیکان موجب سردرگمی و سرگردانی انسان می شود.

فمینیست ها می خواهند تفاوت های فیزیکی و زیستی جنسی را از جنس [مؤت یا مذکر] جدا کنند به این ترتیب جنس [مؤت یا مذکر] یک ساختار صرفاً فرهنگی می شود.

در این باره، من از سیمون دوبوار، فمینیست پیشاهنگ فرانسوی یاد می کنم که می گفت زنانگی به خودی خود به عنوان یک ذات ثابت با خصایل و خصایص معین وجود ندارد. چیزی به عنوان "مؤت ثابت و دائمی" موجود نیست. فمینیست های دیگر در رد تفاوت جنسی، فراتر از این می روند. آنها می گویند حتی ادعای درست بودن تفاوت، ادعای درستی سلطه و سرکوب زنان است زیرا زنان نمی خواهند مرد باشند بلکه می خواهند تمام ایده ها در خصوص هر دوی زن و مرد را از بین ببرند. علاوه بر آن، زنان در بی خودمختاری و استقلال فردی اند و می خواهند زندگی شان در اختیار خودشان باشد. آن گونه که سند واتیکان خاطر نشان می کند این خواست زنان در خصوص خودمختاری و تعیین هویت جنسی برای خودشان، آثار عمیقی بر خانواده و جامعه می گذارد. عقاید فمینیستی نافذ و ساری در فرهنگ سکولار

ماری شویانفاردان

تشکیل دادند، اما عضویت در آن شامل بسیاری از مادران خانه‌دار هم می‌شود.

سازمان مذکور سه هدف دارد: عبادت، آموزش و تبلیغ آموزه‌های کتاب مقدس. پنج سال پیش قرار شد گروهی به مطالعه و تحقیق درباره الهیات زیستی بپردازند. این وظیفه را سازمان زنان، آری‌گویان به زندگی به عهده گرفت. این یک تحقیق و مطالعه کلاسی ساده نبود بلکه وسیله‌ای برای تغییر شده تفسیری که در نامه به کنشیان از آن صحبت شده بود. به دنبال تأکید خود پاپ بر تجربه به منزله شیوه بلاگرفتن، مباحث شرکت‌کنندگان مباحث فکری نبود بلکه آنها از مفاهیمی صحبت می‌کردند که خودشان تجربه کرده بودند. محور غالب گردهمایی و همایش‌ها، عبادت، کتاب مقدس و تبلیغ بود.

در طول یک سال در هر فصل شش دوره برگزار شد و این مدت زمان خوبی برای تغییر واقعی بود. گروه‌ها متشکل از مردان و زنان، اعم از متأهل، مجرد، مطلقه، جوان و میانسال هستند و در همه اسقف‌نشین‌ها در کشورهای مختلف و حتی در کانادا گسترده‌اند. دست‌اندرکارانی که در تشکیل جلسات گروه‌ها فعالیت دارند، معمولاً کاتولیک‌های ملزم به تعلیم جدی هستند و وقتشان را آزادانه و مخلصانه صرف این کار می‌کنند. تاکنون، به‌تعبیری، کارها بیش از حد انتظار بوده است و ما منتظریم خبرهای جدیدی از تغییر و تحول بشنویم. آنچه، به‌ویژه برای مردان، مکانی است که می‌توانند راجع به مسائل و موضوعات هویت و نقش زنان و مردان، آزادانه بحث و بررسی کنند.

هماری شیواناندن، استاد الهیات در مؤسسه مطالعات مربوط به مسائل زن‌شنوی و خانواده در دانشگاه کاتولیکی آمریکا و نویسنده کتاب ورود به آستان عشق: نگاهی نو به ازدواج در پرتو انسان‌شناسی ژان پل دوم، است.

توصیف حالت همکاری به‌کار می‌برد. مشارکت واقعی زمانی صورت می‌گیرد که یک شخص در کار کردن با دیگران برای خیر عمومی، خودش را در عمل راضی و خرسند کند. در همکاری با دیگران برای خیر خانواده و جامعه زن و مرد دو، اگر در انجام دادن عمل رضایت داشته باشند موفق خواهند شد.

سند یادشده راه‌هایی را نشان داده که زنان- مجرد و متأهل- می‌توانند با مشارکت در کار جامعه خودشان را راضی و استعدادهایشان را شکوفا کنند. نقش مادری زن آن قدر باید مورد احترام باشد که او بتواند برای مراقبت از بچه‌هایش، ماندن در خانه را ترجیح دهد. باین‌حال، سند ترغیب و تشویق می‌کند که یک برنامه کاری مناسب به‌گونه‌ای تنظیم شود که زنی که می‌خواهد یا نیاز دارد توانایی‌های خاصی را در اختیار جامعه بگذارد، بدون فشار زیاد و بیجا به خود و خانواده‌اش بتواند این کار را انجام دهد.

تنظیم برنامه‌های کاری تغییرپذیر باعث پیشرفت‌های بزرگی شده است. توسعه رایانه و ارتباطات راه دور، زنان و نیز مردان را برای اینکه در خانه کار کنند و اوقاتشان را هدر ندهند، بیش از پیش توانا کرده است.

فایده ارزش‌های زنان برای کلیسا چیست؟

سند به‌طور خاص، ایمان مریم و اطاعت او از خداوند را برای مؤمنان به‌عنوان الگو ذکر می‌کند. در منشور عام ملار نجات بخش، ژان پل دوم می‌گوید پاسخ مریم به جبرئیل فرشته نشان می‌دهد که شخص مریم سوبزه‌ای معتبر و اصیل بوده است. او آزادانه تصمیم بسیار بزرگ و شگفت‌انگیزی گرفت و شجاعت او کاملاً وابسته به ایمان و اعتمادش به خدا بود. مردان می‌توانند به خوبی چنین شجاعت و نیز اعتماد خاضعانه به خداوند را از زنان یاد بگیرند.

فیلسوفان و متأهلان زن کمک‌های ارزشمندی به فهم و تصور ما از زن و مرد می‌کنند. اثر بی‌نظیر پرودیس آلن با عنوان "مفهوم زن" در دو مجلد کمک زنان به فلسفه و سهم آنان را به‌ویژه در حوزه‌های نمادگرایی (سمبولیسم) و همسان‌نگاری (آنالوژی) نشان می‌دهد.

چه کاری می‌توان انجام داد که به زنان و مردان کمک شود تا توصیه کلیسا در خصوص پیشرفت درست و اصیل زنان را کاملاً بفهمند و بپذیرند؟

یکی از مؤثرترین راه‌ها برای تقویت عقیده پیشرفت درست و اصیل زنان، گسترش بیش‌بیین شده در این سند و در الهیات زیستی پاپ است. یک سازمان زنانه به همت و ابتکارگری‌های خاص جمعی از زنان به‌منظور تغییر فرهنگ، تأسیس شده است. سازمان زنان، آری‌گویان به زندگی حدود ۱۵ سال پیش به‌منظور اینکه صدای دلسوزانه و شفقت‌آمیزی برای زنان و نسل‌های آینده جامعه ما باشد در بوستون بنیان نهاده شد. این سازمان را گروهی از زنان پویا و فعال شاغل

فمینیسم جدید است. اگر در آن گفته شده جسم یا بدن نشان‌دهنده شخص است و راهی برای ابراز عشق و محبت بین زن و مرد تشخیص داده شده، باید مطمئناً شیوه‌ای هم درباره همکاری آن دو در ساحت‌های دیگر زندگی به ما نشان دهد. بخشنامه "حیات انسان" صرفاً در مورد بدی‌ها و مصائب جلوگیری از آبستنی نیست، بلکه طرحی برای سعادت و خوشبختی در روابط زن‌شنوی صحیح عرضه می‌کند.

وقتی زن و مرد معتقد شدند خداوند آن دو را به‌عنوان زن و مرد آفریده، ایمانشان به خداوند بیشتر می‌شود و در همه ساحت‌های زندگی به اراده خداوند تسلیم خواهند شد.

اهمیت ارزش‌های زنانه در زندگی اجتماعی چیست؟

ترجیح می‌دهم پرسش را این‌گونه تصحیح کنم که اهمیت ارزش‌های زنانه و مردانه در زندگی اجتماعی چیست، زیرا کلمه مردان نیز در عنوان نامه قید شده است.

اگر زن و مرد طبیعتاً برای یکدیگر آفریده شده‌اند ارزش‌های زنانه تنها در جامعه‌ای اعتبار و گسترش دارد که ارزش‌های مردانه واقعاً محترم باشند. ژان پل دوم در تأملاتش در مورد متن ۲۱ تا ۲۳ فصل ۵ نامه پولس به افسسیان، مانند مفسران دیگر، می‌گوید که مهم‌ترین نقش شوهر این است که در ابراز عشق و محبت آغازگر باشد.

در سند اخیر اشاره شده است که قدرت و اقتدار مسیح از نوع سلطه و قدرتی نبود که در دنیا فهمیده می‌شود. عبارات ۲۱ تا ۲۳ فصل ۵ نامه پولس به افسسیان، متن کلیدی برای کشف نقش زن و شوهر است. ژان پل دوم این بخش از نامه را چکیده و خلاصه تعلیماتی درباره خدا و انسان دانسته که در عیسی مسیح تحقق یافته بود. سی‌ال‌دوستی نکات مهم و کلیدی آن بخشی را تلخیص کرده است: وجود یک نظام معین که شامل مسیح/شوهر به‌عنوان آغازکننده و کلیسازن به منزله دریافت‌کننده فعال است؛ رابطه متقابل، اطاعت و فرمانبرداری متقابل؛ برابری و اتحاد دو انسانی که نقش‌های جداگانه هر کدام ضروری به آنها نمی‌رساند و زن/همسر به‌عنوان نماینده همه بشریت در ارتباط با خدا. اینها اصولی هستند که بنابر سند یادشده باید راهنمای هر نوع همکاری بین زن و مرد در خانواده و جامعه باشند. البته سند در اهمیت دادن به نیاز برای همکاری فعالانه یک گام بزرگ به جلو برمی‌دارد و آن اینکه می‌گوید همکاری به‌معنای شکوفایی استعدادهای زن و مرد در جامعه است.

برای همکاری فعالانه به چه چیزی نیاز است؟ پاپ در اثر فلسفی خود "شخص فعال" در این خصوص توضیح می‌دهد. مشارکت واژه‌ای است که او برای